

APROXIMACIÓ A LA TOPONÍMIA DE LES PARTIDES DE CASTILLONROI

Ramon VIVES I GORGUES

Tal com es podrà veure a continuació, la present relació de les partides de Castillonroi fuig totalment de la disposició alfabètica i segueix, d'una forma rigorosa, l'ordre d'aparició en els documents, tot deixant per al final les que m'han estat trameses per conducte oral, i ressenyades igualment amb el mateix ordre en què les he rebudes.

Evidentment, el treball és obert i l'ordre podria variar davant el descobriment d'altres documents, com també podria quedar alterat el nombre de les partides amb la inclusió de nous noms, tant de desapareguts com d'actuals:

La relació és aquesta:

SEGLE XIV:

16-10-1348

Font Clara. El document és en llatí i cal dir que amb data de 1427 surt amb el nom de Font Claror. Era un dels feus del castlà de Castillonroi. Actualment, amb una altra denominació.

15-4-1366

Torre Blanca (Turris Alba). Regal de la Viuda (De Sibllia, viuda de Pere Ladós).
Gossa.

Plana de Vilamajor. El dit Vilamajor era aleshores castlà de Castillonroi i la citada Plana, avui amb un altre nom, era també un feu seu. El document és en llatí.

SEGLE XV:

1415:

Prat de Lleida. En català. Sense localitzar.

1427:

Planes de Peralta. Es correspon amb la Plana de Vilamajor.

Domenge dels Prats. Sense localitzar.

La Trilla. Al segle XIX era de la Parròquia, a qui l'havia lliurat una senyora del lloc per a misses.

Els Prats.

Les Quadres. Eren un alou del Senyor. Llavors hi havia vinya i s'hi han trobat restes de pessebres, quadres al poble. Durant molt de temps, va ser coneguda popularment com la Partida de les cinc collites: de vinya, olives, ametlles, gra i lliçons (lledons).

Els cinc Dominges del Senyor. Sense localitzar. Eren propietats del Senyor.

Les dos Carlanies (Castlanies). Surten amb els dos noms, que em callo a causa d'un treball que estic fent. Els noms en qüestió es corresponen amb els dels dos castlans que hi havia aleshores, a més del castlà del Castell Roig (Castillonroi). L'escut del poble recull precisament els castells o, millor dit, feus d'aquests tres castlans.

El document és en català.

1488:

Lo corral de Lleida. En català.

SEGLE XVI

12-10-1569:

Terme de les Coves. En llatí.

SEGLE XVII

26-5-1662

Guàries. Actualment, comparteix el nom amb els de les Guàrdies. Diuen que perquè, a les Guerres Carlines, l'indret estava infectat de Carlins i hi feien guàrdia.

La Canal.

Esturmells.

Los Horts.

Les Bòfies (per una sèrie de cavitats que hi ha al terreny).

Cometes de Montroi.

Aubaga.

Solà.

Camí del Gorg.

Vall de Olives. Posteriorment apareix amb els noms de Vall de l'Olivar i Vall de Oliva. Hi havia olivers.

Les Coves (al ja dit Terme de les Coves). Popularment, la Terra de les Coves.

Les Costes.

Camí del Prat.

Les Tires Llargues. Estaven plantades de vinya. Sense localitzar.

Los Perés. Actualment és coneguda com Calderé i també com lo Reguer de Baells.

Ciscossa. En aquests moments, Siscosa. Hi creixen les sisques.

Hort Vell. Encara hi ha restes de parets.

La Sort del Molí.

Los Linarets. Eren camps de lli. Sense localitzar.

Los Comuns. Estaven plantats de gra. Ara mateix són petits horts.

Totes aquestes partides figuren en un sol document, castellà, com tots els següents. Quant a l'idioma de les partides, es troba de tot. Uns documents respecten el català i altres tradueixen al castellà.

SEGLE XVIII

28-9-1710:

Laquesta. Segurament, Les Costes.

La Rectoria.

9-10-1712:

Al Cap de la Porta. Sense localitzar, encara que crec que es correspon amb l'indret que durant un temps s'anomenà La Botera. A hores d'ara queda a dins del poble, en plena zona urbana.

16-6-1720:

Coma de Mules. De Mules, perquè, segons diu el document, era terra fàcil de llaurar.

1726:

Montalt. Actualment So de Montalt (de Sot de Montalt).

Font de Montalt.

Horta de la Païona. Sense localitzar.

25-2-1728:

Santa Anna. És l'antiga Font Clara o Font Claror.

14-10-1735:

Horta de Dellà. Actualment, amb un altre nom.

1738:

Pou del Somonte. Sense localitzar.

12-5-1740:

Les Costes del Reguer. Segurament, Les Costes.

7-2-1745:

Camí de la Bassa. Probablement, l'actual Camí de les Basses.

30-3-1748:

Les Collades. També les Escollades. Per una sèrie de colls.

21-9-1748:

Plana de l'Espinalgo. Espinalgo és el nom que rep al poble l'espinalb (arç blanc).

21-9-1748:

Camp de Cuancha. Estava a la Trilla. Sense localitzar.

23-3-1749:

Les Planes. No té res a veure amb les Planes de Peralta.

1-2-1752:

Montroi. És un mont de terra roja.

Les Boïgues. També Barranc de les Boïgues. Dels boïcs que s'hi feien. Sense localitzar.

1783:

Les Fonts.

13-9-1798:

Molí Vell.

25-3-1800:

Camí de Tamarit.

SEGLE XIX

8-8-1814:

Lo Barranc Fondo.

26-9-1829:

Camí de l'Església o *Camí de la Sacristia d'Andaní*. (A l'antic terme de Pinyana).

13-11-1842:

La Sarteta.

1863:

Segleta o *Sequieta*.

Sardera. És l'antiga Dellà.

Sèquia del Molinar i Brassals. Sense localitzar.

Les Solanes.

Gramenosa o *Gramemoses*. De grama.

Eres.

Sucarrada. Se sucarrava l'herba, escassa, per tal que tornés a créixer amb força, pel past.

Bassa del Cravé (Cabrer). Sense localitzar.

Molí de Dalt.

Estorrés.

Teuleria. Hi havia una teuleria.

Espregons. També *los Pregons*, perquè s'hi sentien els pregons de l'agutzil.

Eral, amb l'*Eral de Baix* i l'*Eral de Dalt*.

Colomar o *Colomà*.

Castell.

Sant Joan. Hi havia una ermita dedicada a aquest sant.

Mont Senèn. Hi havia un pilaret dedicat a aquest sant.

Comú.

Bancals o Eral.

Colladella o Codadella.

Les Vinyetes.

Coma del Ches (Ges).

La Planeta.

Savinesa. De savines.

El Gorg. Antigament era un Domenge.

Les Cometes (bancaletes planers en terrenys muntanyencs) amb:

Coma de Mitges.

La Coma.

La Cometa.

Coma de les Parrelles.

La Colomina.

Carrera d'Engall.

El Pont. Hi ha restes d'un pont musulmà, de l'època califal. També es diu el Pont de Coll.

Horts de Sant Salvador. Una sèrie d'horts al peu del massís del Montpedré o de Sant Salvador.

Partida del Port. Sense localitzar.

Plan de Mules. S'hi feia una fira de mules.

La Fonteta.

Escobilàs o Cubilàs. Alguns diuen que perquè hi ha moltes mates de fer escobres, escobes al poble. Són les botges d'escombres (*Dorsynium pentaphyllum*). Altres, en canvi, perquè hi abunden els cubills o ballarida (*Hypessum pressumbens i pendulum*).

El Monte.

Cló de bú. Així apareix en el document. El nom real és Clot del Bou.

Caran.

Bassa de Caran.

Pinyana. Cal tenir en compte que aquest nom ja existia molt abans que el de Castillonroi. Però era poble, independent, amb ajuntament propi. És a partir d'aquesta data, 1863, quan apareix per primer cop com a partida.

Partida del Pou. Sense localitzar.

Pradalé.

Molí de Baix.

1884:

Montderes. També *Muntderes.*

Sot del Palasí.

Solana dels Lladoners.

Sot del Carré. Probablement, del Cabrer.

Collada del Sot del Carré. Segurament, del Cabrer.

Culler dels Pins.

Coma de Blanch.

Roques del Llagunés.

Roca Fumada.

Roca de l'Edra.

El Solanet. Totes aquestes partides estan a Pinyana i només són conegudes la primera i l'última.

SEGLE XX

Documentats:

Arnellà. (D'arnalls, ruacs).

Barranc de l'Opis.

Can Xinxes. De Canonges. Era dels canonges de Lleida.

Vega o Vega de Pinyana. És on limitaven Castillonroi i Pinyana.

Esternalls o Ternalls.

Mallola de Monturiol. De les vinyes (joves) que hi havia.

Les Piles.

Solà de Dalt.

Solà de Baix.

Seguedera.

Rocaespana. Segons alguns, terra de frontera. Hi ha restes d'una vil·la romana i a l'indret s'hi desenvolupà un petit nucli urbà, possiblement el que després donà origen a Castillonroi.

Sant Salvador, amb:

Canal de Pui.

Canal de Monturiol.

Canal de Micalet.

Torre de Buiret.

Torre de l'Hereu o de l'Amàlia.

Torre de Peri.

Buenos Aires.

Collet de Mariona.

Barranc.

Los Avellaners.

Horta de Dalt.

Horta de Baix.

Horta o Regal.

Torreta de la Roca.

Font del Pere Pau.

Camí de la Garriga.

Port de Pelealegre.

Los Corral.

Vèssachet. A Pinyana, sota les aigües del pantà de Santa Anna.

Sots de la Presa de Baix.

Bassa de la Creu.

Regal de Macarulles. O, simplement, *Macarulles.* Macarulles són les flors dels aubegons (arbossons).

Canemar. De cànem.

Coma de l'Om.

Solana del Pou. Segurament, també la Partida del Pou i el Pou del Somonte.

Font de la Iedra.

La Casa (de Lleida o de l'Aigua).

Horta del Salze.

Horta de la Periona.

Sot de Pinyana.

Quadra d'Ivars.

Prat o Quadra del Gorch.

Tossal Roig.

Serradet dels Trulls.

Camí del Pla.

Camí del Vedat.

Orals:

Collet.

Clot del Roure.

Lo Torricó.

El Furugó.

El Regalet.

Lo Gargalet de Coll.

La Canalustra.

La Prensió.

Les Alzinetes.

Lo Quadró.

Pas del Llop.

Clot de Pelealegre.

Camí de les Fonts.

Clot de Saura. On actualment estan les Escoles Nacionals.

Aubaga Mala.

Pont del Diable.

Pont de Pinyana.

Sort Llarga de Monturiol.

Arné. De les arnes de les abelles.

Niu de l'Àliga. Quan plou, salta l'aigua del Clot del Bou al dit Niu.

La Cometa del Peticany.

CONCLUSIÓ

Arran de la lectura d'aquestes partides, es poden deduir, com a més destacats, els següents punts:

1. Que els noms són d'arrels catalanes, llevat d'alguns de procedència castellana com Buenos Aires i el Monte, i d'altres d'origen incert, com Caran.

2. Que hi ha una sèrie de noms que es repeteixen sovint, com Comes i el seu diminutiu Cometes, Sots, Horta, Horts, Planes, Camí i Sorts. Perquè tenen un lligam amb l'orografia i la història del terme.

Quant a les Cometes, ja ha estat esmentat el seu significat. Referent a les Planes, cal indicar que igual es troben a les zones altes com a les baixes del municipi i que les Canals coincideixen de ple amb la definició del diccionari: «Vall entre dos contraforts d'una serralada».

Crida poderosament l'atenció l'abundància de Sots, petites depressions, principalment a Pinyana, originades pel riu Noguera.

Tocant a les Sorts, guarden relació amb la història. Tan sols es troben a l'horta creada pel Reguer, allà on es desenvolupà un petit nucli urbà romano-visigòtic, embrió de Castillonroi. Encara avui, mantenen les divisions primitives, rectangulars.

3. Que es dona un bon nombre de noms començats per «Es», força curiosos. Alguns fins i tot es designen indistintament de dues maneres; amb el mencionat començament, i substituint l'esmentat «Es» per «Les» o «Las». Així, tant és dir Espregons com Les Pregons, Escollades com Les Escollades. El fet, semblantment podria atribuir-se tant a l'existència de substractes anteriors al català, com a restes del propi català, l'article salat, potser portat allí pels primers reconqueridors, els vescomtes d'Àger, de la Casa de Cabrera, als dominis de la qual s'utilitzaven pròdigament.

4. Que existeix el cas sorprenent de noms amb l'article «Lo» i noms amb l'article «El». Tant en la forma escrita com en l'oral.

5. Que hi ha una clara diferència quan es parla de Castillonroi i quan es parla de Pinyana. Al primer es diu, per exemple, Montroi. Al segon, Tossal Roig. Roi i roig, com també llironers en un i lladoners a l'altre, a Pinyana. Forma dialectal a Castillonroi, tant escrita com oral, i forma per complet catalana a Pinyana, igualment tant escrita com oral.